

Nr 20

Av herr Hermansson m. fl., om utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

(Lika lydande med motion nr 16 i Första kammaren)

Frågan om samhällets stöd åt idrottsrörelsen har under de senare åren blivit en alltmer påträngande angelägenhet. Man kan därvid icke endast beakta idrottens och gymnastikens betydelse ur den fysiska fostrans synpunkt utan i minst lika hög grad dess socialt sanerande uppgift. Idrottsrörelsen har visat sig ha den överlägset största dragningskraften bland landets ungdomsorganisationer och utlöser på ett positivt sätt de ungas aktivitetsbehov, därmed effektivt motverkande de destruktiva faktorer som skapat så många ungdomsproblem. Detta understrykes bl. a. kraftigt i 1955 års idrotts- och friluftsutredning.

I nuvarande period av samhällsutvecklingen, då allt större del av landets befolkning koncentreras till städer och tätorter, blir idrottens betydelse särskilt accentuerad. Men även i glesbygderna har den fått en allt större roll att fylla.

Både staten och kommunerna har också sedan lång tid tillbaka erkänt idrottens positiva sociala roll och gett den stöd i olika former. Det första statsanslaget beviljades — dock mot en stark riksdagsminoritet — redan för drygt 50 år sedan. Efter hand har i synnerhet kommunernas attityd i stort sett blivit mycket välvillig. Däremot har statsmakternas hållning varit mera skiftande, framför allt i ekonomiskt avseende, och rentav visat en fallande kurva. Vi vill i detta sammanhang erinra om vad som följde efter riksdagsbeslutet 1939, med innebörd att 50 procent av tipsmedlen skulle anslås till idrottsliga ändamål samt 20 procent till fonden för friluftslivets främjande; återstående del eller 30 procent avsågs tillfalla statskassan. Krigsutbrottet blev ett hinder för beslutets förverkligande, men även sedan fredliga förhållanden återinträtt i vår del av världen har det förblivit obeaktat.

Som motiv för denna restriktivitet har huvudsakligen anförts statsfinansiella skäl och det förhållandet att tipsmedlens ansvällning skulle göra det orimligt att satsa så mycket pengar på idrotten. Vi anser emellertid att riksdagen nu bör allvarligt överväga om icke idrotten bör ges ett avsevärt starkare ekonomiskt stöd. Ur statsfinansiell synpunkt anser vi detta fullt möjligt, och med hänsyn till den situation svensk idrott och fysisk fostran över huvud befinner sig i är en dylik åtgärd väl motiverad.

Den svenska idrottsrörelsen uppvisar en mycket stark numerär expansion de senaste decennierna. Enbart under den senaste tioårsperioden har medlemsantalet fördubblats. Sålunda utgjorde Sveriges riksidrottsförbunds (RF) medlemsantal (enligt förbundets årsberättelse) den 31 oktober 1953 810 002, medan det den 31 december 1963 hade växt till 1 633 522.

Jämför man dessa siffror med statsanslagets storlek för närmast motsvarande budgetår finner man att detta under 1954—1955 uppgick till 8 miljoner kronor — d. v. s. ej fullt 10 kronor per medlem enligt redan föreliggande rapporter. 1964—1965 hade det ökat till 17 miljoner kronor eller något över 10 kronor per medlem. Tar man hänsyn till den fortgående penningvärdeförsämringen kan emellertid allvarligt ifrågasättas om icke det statliga stödet under den angivna tioårsperioden relativt sett minskat. Går man vid jämförelsen tillbaka till åren närmast före andra världskrigets utbrott har f. ö. minskningen icke varit bara relativ utan absolut. År 1938 — med betydligt bättre penningvärde än nu — uppgick sålunda statsanslaget till drygt 16 kronor per RF-medlem. Att denna uttunning av det statliga bidraget inverkat starkt menligt på idrottsorganisationernas arbetsmöjligheter ligger i öppen dag. Vi anser därför att läget nu är sådant att en förändring bör ske för att ge idrottsorganisationer både inom och utom RF avsevärt förbättrade verksamhetsvillkor. Eftersom statens tipsmedelsinkomster under kommande budgetår beräknas uppgå till 130,3 miljoner kronor (enligt föreliggande pressuppgifter) kommer tillskottet till allmänna budgetära ändamål av dessa medel ändå att bli betydande.

Den svenska idrottsrörelsen uppvisar onekligen en imponerande fasad, främst kännetecknad av den fortgående snabba medlemstillväxten och den synbara organisatoriska stabiliteten. Tränger man en smula bakom fasaden blir dock bilden till stor del en annan. Man finner att den idrottsliga verksamheten i hög grad försvåras av en rad negativa faktorer. Bland de viktigaste av dessa kan nämnas finansieringssvårigheter, bristen på ledare och instruktörer samt bristen på idrottsplatser och klubblokaler. Det må här inskjutas att ledarbristen i största utsträckning givetvis är betingad av övriga svårigheter i arbetet.

Sämst ställda är i regel de mindre föreningarna, som saknar nämnvärda tävlingsinkomster, men även åtskilliga större föreningar dras med tyngande ekonomiska problem. Dagligdags måste ledarna ta pengar ur egen ficka för att nödtorftigt hålla den aktiva idrottsverksamheten i gång, och de får ständigt syssla med insamlingar, lotterier, basarer osv. för att hopbrunga de nödvändiga medlen. Följden av detta är att det blivit allt svårare att få medlemmarna att åtaga sig ledaruppgifter. Så har varit fallet under lång tid, och motsvarigheter finns i alla folkrörelser, men inom idrottsrörelsen har ledarbristen nått ett kristadium.

Om icke en tillfredsställande lösning av detta och rörelsens övriga brännande problem kan nås är organisatorisk stagnation att befara. Den idrotts-

liga verksamheten har redan på åtskilliga håll måst underdimensioneras i förhållande till det aktiva intresset hos de uppväxande ungdomskadrerna. I fråga om effektiviteten i idrottsutövningen har det också blivit allt svårare, särskilt för våra elitmän och -kvinnor att följa med i den snabba internationella utvecklingen. Detta har senast kommit i dagen vid OS i Tokyo men också vid andra tävlingar av europeiskt eller världsformat.

Betydelsefullt i sammanhanget är att idrottslig verksamhet, speciellt på mera avancerad nivå, numera är betydligt mera kostnadskrävande än tidigare. Träningen tar mera tid, och redskap och utrustning såväl som övriga anordningar är dyrare än förut, då idrotten bedrevs i primitivare former.

Det räcker ej med ett statsanslag, som år efter år bibehålles vid ungefär samma nivå eller till och med uttunnas i förhållande till medlemstillväxt och penningvärde. Om 1939 års riksdagsbeslut åter får bli gällande skall givetvis de väsentligt ökade idrottsliga anslagsmedlen fördelas under vederbörlig kontroll. I huvudsak torde dock nuvarande former för fördelningen kunna bibehållas, så att idrottsrörelsens karaktär av fri folkrörelse icke trädades för när.

Ökad statlig stödverksamhet ger också möjligheter att motverka de i vissa fall mycket tydliga tendenser till kommersialisering som framträtt inom svensk idrott. Kommersialiseringen gör sig bl. a. gällande genom stötande former av privat reklam på idrottsplatser, idrottsdräkter och redskap och genom att stora tävlingar, stipendieverksamhet o. s. v. sker i privata företags namn och utnyttjas i deras intresse. Vår mening är ej att dylik verksamhet bör helt förbjudas, men ostridigt är att idrottsorganisationerna genom brist på pengar ofta handlar under tvång och därför icke förmår hålla det påträngande privata intresset inom rimliga gränser.

En omläggning av statens stödverksamhet i angiven omfattning förutsätter emellertid en klokt avvägd planering. Ett tillräckligt omfattande utredningsarbete måste följaktligen ske men bör genomföras inom så begränsad tid att de mera genomgripande stödåtgärderna icke låter vänta på sig alltför länge. Snara ingripanden är nämligen motiverade. Det är enligt vår mening icke nödvändigt att vänta tills en generalplan ligger färdig, utan de mest oundgängliga åtgärderna kan sättas in etappvis. Vi finner det f. ö. självklart att man vid planeringen samarbetar med kommunerna. Som en allmän princip bör gälla att alltför stor splittring av resurserna undvikas, enär det måste vara bättre att effektivt genomföra ett mindre antal kostnadskrävande projekt än att gå in för en allmän men knappare ökning av ett stort antal anslagsposter. Idrottens riksorganisationer bör dock självfallet här som i övriga anslagssammanhang få göra sin mening gällande.

Enligt motionärernas mening bör bl. a. följande särskilt beaktas vid planeringen:

1. Behovet av nya idrottsanläggningar av skiftande slag är fortfarande mycket stort, trots den ganska livliga byggnadsverksamhet som ägt rum de se-

naste åren. Enligt riksidsrottsförbundets anslagsäskande för budgetåret 1965/66 förelåg under 1964 ansökan om bidrag för större anläggningar med ett anläggningsvärde på över 30 miljoner kronor. Det är dock nödvändigt att också starkt beakta behovet av mindre anläggningar, huvudsakligen för träningsändamål, enär stor brist på sådana förefinnes ej bara i tätorterna. Man måste här förutsätta att kommunernas villighet att engagera sig i nya idrottsbyggen kommer att betydligt öka, om möjligheterna till statliga bidrag avsevärt tillväxer. En långsiktig investeringsplan stödd på Idrottsplatskommitténs beräkningar bör ligga till grund för stödåtgärderna. Dylig planering sker ju redan i åtskilliga andra länder. Som färskt exempel kan nämnas att man i Frankrike nyligen offentliggjort en plan som bl. a. innebär att man under en femårsperiod skall bygga 600 nya simanläggningar över hela landet.

2. Korporationsidrotten har, sedan den för 20 år sedan fick sin riksorganisation, befunnit sig på ständig frammarsch och redovisar t. o. m. den 30 juni 1954 153 lokalförbund av betydande omfattning samt dessutom ett antal direktanslutna korporationer och sju kollektivt anslutna förbund för vissa stora personalgrupper. Korporationsidrottens betydelse ligger framför allt i att den i den aktiva verksamheten, huvudsakligen i motionsform, lyckats mobilisera stora grupper av människor, som tidigare icke deltagit i eller upphört med regelbunden idrottsutövning. Korporationsidrotten är i huvudsak förankrad på idrottsplatserna men har även börjat dra in husmödrar, barn och ungdom samt pensionärer i idrott och gymnastik samt även tagit viktiga initiativ för idrottsutövning bland de handikappade. Det säger sig självt att detta är av stort värde i vid social mening. Säkerligen kan verksamheten undergå en ytterligare stark expansion, om tillräckliga möjligheter beredes »korpen» att ta om hand människor i de berörda medborgarkategorierna. Därför bör korporationsidrotten få ett väsentligt ökat stöd både finansiellt och i andra former.

De andra idrottsorganisationer som påbörjat liknande verksamhet, bör i skäligen omfattning också få del av samma stödåtgärder, liksom ett fortsatt och ökat underlättande av de handikappades idrottsutövning framstår som en angelägen uppgift.

3. Utbildningen av gymnastiklärare är f. n. underdimensionerad i förhållande till behovet. Följaktligen bör möjligheterna att öka utbildningskapaciteten ökas — eventuellt genom inrättande av nya utbildningsinstitutioner för ändamålet i exempelvis Norrland, Syd- eller Västsverige. Samtidigt som denna fråga prövas är det högst nödvändigt med en undersökning av möjligheterna för en utökad och förbättrad skolning av idrottsinstruktörer på olika nivå. Härvid torde beaktas att vi i Sverige f. n. helt saknar möjligheter till skolning av elitinstruktörer för olika grenar. De »topptränare» som finnes är huvudsakligen självlärda eller skolade utomlands.

I anslutning till utbildningen måste frågan om instruktörernas anställ-

ningsmöjligheter och trygghet i anställningen också utredas. Frågan om en radikal förbättring av möjligheterna till rationell idrottsutövning vid våra akademiska läroanstalter bör likaledes beaktas.

4. Medel bör fonderas för direkt hjälp av olika slag till de idrottsliga grundorganisationer, som icke har betydande tävlingsinkomster eller på andra vägar lyckats lösa sina ekonomiska problem. Ett kommunalt initiativ i denna riktning har nyligen tagits i Stockholm men förtjänar att få motsvarighet på riksplanet. Man bör i lämpliga former och i intimt samarbete med idrottens olika ledande organ, gärna även med de olika kommunala idrottsliga organen, undersöka hjälpbehovets art och omfattning. Det kan gälla ledare, instruktörer, lokaler m. m. En dylik undersökning kan tyckas bli alltför omfattande och tungrodd, men om man undviker onödiga byråkratiska former och »öreskontroll» kan säkerligen goda resultat nås.

Möjligheterna att genom rimlig honorering minska svårigheterna att täcka behovet av ledare bör nog uppmärksammas. Givetvis kan åtskilliga andra ting kräva uppmärksamhet. Vi har här endast pekat på några av de i vårt tycke viktigaste. En grundförutsättning är dock att man skapar de ekonomiska möjligheterna för en kraftig effektivisering av de idrottsliga stödåtgärderna.

Redan i det föregående har erinrats om 1939 års principbeslut om tipsmedlens fördelning. Det avsåg att på sikt ge idrotten resurser till en kraftig expansion. Utan att binda sig vid exakt den procentuella fördelning som förutsågs vid denna tidpunkt anser vi dock att den bör vara något av riktpunkt och att perspektivet bör ställas om till en avsevärt starkare satsning på idrottsrörelsens utveckling i överensstämmelse med i denna motion skisserade linjer. Här avses en etappvis genomförd stegring av det ekonomiska stödet i överensstämmelse med de aktuella behov och den avvägning av de anvisade medlens användning som efter närmare utredning bör fastställas.

De anslagsäskande organisationerna har under de gångna åren av allt att döma gjort sina framställningar med hänsyn till vad som bedömts ligga inom räckhåll att uppnå. I årets statsverksproposition kan med tillfredsställelse noteras att framställningarna från idrottens huvudorganisationer i det närmaste blivit beaktade. Vi anser emellertid att idrottsanslaget med den föreslagna höjningen inte tillgodoser den långt *vidare målsättning* vi i denna motion sökt påvisa vara befogad att ställa.

Med hänvisning härtill får vi föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam utredning om de aktuella behoven för en starkare utveckling av den idrottsliga verksamheten centralt och lokalt samt att frågan om möjligheterna av en väsentlig utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet (GCI) eller inrättande av särskilda idrottsinstitut i syfte att ut-

bilda elitinstruktörer för idrottens behov jämväl blir föremål för utredning.

Stockholm i januari 1965

Axel Jansson
Henning Nilsson

Sven Hector
Helmer Holmberg

C.-H. Hermansson
Gunvor Ryding
Gustaf Lorentzon
